

1. ☒ Ούλοφ Πάλμε & Επάφου & Χρυσίππου 1, Ζωγράφου,
☎ 210 74 88 030
2. ☒ Φανερωμένης 13, Χολαργός,
☎ 210 65 36 551
www.en-dynamei.gr

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ • ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΤΡΙΤΗ 22 ΙΟΥΝΙΟΥ 2021

ΘΕΜΑ Α1. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

α. Οργανισμός (1914)

- Τον Ιούλιο του 1914 ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη Οργανισμός, με σκοπό την άμεση περίθαλψη και στη συνέχεια την εγκατάσταση των προσφύγων σε εγκαταλελειμμένα τουρκικά και βουλγαρικά χωριά της Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας. Παρεχόταν συσσίτιο, προσωρινή στέγη και ιατρική περίθαλψη, μέχρι οι πρόσφυγες να βρουν εργασία ή να αποκτήσουν γεωργικό κλήρο.

β. Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας (1919)

- Το Νοέμβριο του 1919 υπογράφηκε η συνθήκη του Νεϊγύ, που προέβλεπε την παραχώρηση της Δυτικής Θράκης από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα. Στη συνθήκη ήταν συνημμένο το «Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας». Με βάση αυτό, αναχώρησαν από την Ελλάδα περίπου 50.000 Βούλγαροι και από τη Βουλγαρία περίπου 30.000 Έλληνες (περίπου 20.000 ακόμη Έλληνες είχαν μεταναστεύσει πριν από την υπογραφή της συνθήκης).

γ. Συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920).

- Η Συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920) αποτέλεσε τη μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας και δικαίωσε την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των Βαλκανικών Πολέμων γίνεται με την υπογραφή της Συνθήκης η «η Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε Θαλασσών». Το όραμα της Μεγάλης Ιδέας φαίνεται να γίνεται απτή πραγματικότητα.
- Η Συνθήκη μεταξύ άλλων όριζε ότι η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Ύστερα από την περίοδο αυτή θα μπορούσαν οι κάτοικοι με δημοψήφισμα να αποφασίσουν την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα.¹

ΘΕΜΑ Α2. Να χαρακτηρίσετε τις ιστορικές πληροφορίες που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη Σωστό, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη Λάθος, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

α. ΣΩΣΤΟ

— Με τη Γαλλική Επανάσταση και τους Ναπολεόντειους πολέμους, ευνοήθηκε ιδιαίτερα η ελληνική ναυτιλία.

β. ΣΩΣΤΟ

— Ο Δ. Υψηλάντης θέλησε να επιβάλει έναν δικό του «Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου», για να συγκεντρώσει τη στρατιωτική και την πολιτική εξουσία.

γ. ΣΩΣΤΟ

— Η ικανοποίηση των αιτημάτων των απομάχων του πολέμου ήταν η μόνη σαφής διεκδίκηση στο πλαίσιο του προγράμματος του γαλλικού κόμματος.

δ. ΛΑΘΟΣ

— Ο Ι. Κωλέττης, ως αρχηγός του αγγλικού κόμματος, επέβαλε το 1846/1847 ένα είδος κοινοβουλευτικής δικτατορίας.

ε. ΛΑΘΟΣ

— Με το Σύνταγμα του 1927 εγκαθιδρύθηκε το πολίτευμα της βασιλευομένης δημοκρατίας στην Ελλάδα.

¹ η οδηγία της ΚΕΕ παραθέτει τα δυο στοιχεία του ορισμού αντίστροφα στη σειρά, μια δομή την οποία δεν υιοθετούμε.

1. ☒ Ούλοφ Πάλμε & Επάφου & Χρυσίππου 1, Ζωγράφου,
☎ 210 74 88 030
2. ☒ Φανερωμένης 13, Χολαργός,
☎ 210 65 36 551
www.en-dynamei.gr

ΘΕΜΑ Β1. Να παρουσιάσετε τις συνθήκες διαμόρφωσης της νομισματικής πολιτικής των φιλοβασιλικών κυβερνήσεων από τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 έως τη Μικρασιατική καταστροφή.

- Το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε τις εκλογές και την εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα που έσπευσαν να επαναφέρουν τον ανεπιθύμητο στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνο. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος και έτσι, ένα σημαντικό τμήμα της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρισμα. Επιπλέον, από το 1918 και μετά, ο κρατικός ισολογισμός έκλεινε με παθητικό, ενώ ταυτόχρονα η παρουσία στη Μικρά Ασία εξελίχθηκε σε σκληρό και δαπανηρό πόλεμο. Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η κυβέρνηση προέβη σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτερες συνέπειές της.

ΘΕΜΑ Β2. α. Ποια ήταν τα αίτια της καθυστέρησης της ανάπτυξης του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα έως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων; **β.** Πώς διαμορφώθηκε το ελληνικό εργατικό κίνημα, κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου;

- **α.** [Οι διαφορές του αγροτικού προβλήματος στην Ελλάδα, σε σχέση με γειτονικές ή άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οφείλονταν στις ιστορικές ιδιομορφίες της ελληνικής ανάπτυξης. Το ίδιο ισχύει και για το εργατικό κίνημα. Στο τέλος του 19ου αιώνα συναντάμε στην Ελλάδα σοσιαλιστικές ομάδες και εργατικές ομαδοποιήσεις. Η πολιτική και κοινωνική τους επιρροή ήταν σαφώς μικρότερη από εκείνη που άσκησαν αντίστοιχα κινήματα σε βιομηχανικές χώρες της Δύσης αλλά και σε βαλκανικές (π.χ. Βουλγαρία).]
- Η απουσία μεγάλων σύγχρονων βιομηχανικών μονάδων οδήγησε σ' αυτήν την καθυστέρηση από κοινού με άλλους παράγοντες. Στα μεγάλα δημόσια έργα της περιόδου, σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού προερχόταν από το εξωτερικό (στη διάνοξη της διώρυγας της Κορίνθου εργάστηκαν πολλοί Ιταλοί) ή ήταν πρόσκαιρης, βραχύχρονης απασχόλησης. Πιο σταθερό εργατικό δυναμικό δούλευε στις μεταλλευτικές επιχειρήσεις, όπου και εκδηλώθηκαν οι πρώτες καθαρά εργατικές εξεγέρσεις (Λαύριο, 1896). Στον ιδεολογικό τομέα η επικράτηση της Μεγάλης Ιδέας εμπόδιζε την ανάπτυξη και διάδοση ιδεολογιών με κοινωνικό και ταξικό περιεχόμενο. Η κατάσταση αυτή κράτησε ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων.
- **β.** Στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, οι πιέσεις που δέχτηκε η ελληνική κοινωνία, η εμπλοκή της σε διεθνείς υποθέσεις και ο αντίκτυπος της ρωσικής επανάστασης οδήγησαν το εργατικό και το σοσιαλιστικό κίνημα σε ταχύτατη ωρίμανση. Προς το τέλος του πολέμου ιδρύθηκε η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) που συμπεριέλαβε κλαδικά και τοπικά σωματεία, και το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα της Ελλάδος (ΣΕΚΕ), που λίγο αργότερα προσχώρησε στην Τρίτη Κομμουνιστική Διεθνή και μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος.²

ΘΕΜΑ Γ1. Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

α. τους όρους και τον χαρακτήρα της Σύμβασης της Λοζάνης για την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (30-01-1923).

- Στις 24 Ιουλίου 1923 υπογράφηκε η Συνθήκη ειρήνης της Λοζάνης. Στις 30 Ιανουαρίου 1923 είχε υπογραφεί η ελληνοτουρκική Σύμβαση **στη Λωζάννη**, η οποία ρύθμιζε την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Προβλεπόταν η υποχρεωτική ανταλλαγή μεταξύ των Ελλήνων Ορθοδόξων κατοίκων της Τουρκίας και των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας.
- **Το κριτήριο, λοιπόν, για την ανταλλαγή υπήρξε η θρησκεία, σύμφωνα με το απόσπασμα από έργο των Βερέμη - Κολιόπουλου (έμμεση και δευτερογενής πηγή). Τυχόν Τουρκόφωνοι ελληνορθόδοξοι ή ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι βρέθηκαν, παρά τη θέλησή τους, σε χώρες που ήταν ξένες με τα ήθη και τη γλώσσα τους, ενώ το σχέδιο προέβλεπε την ανταλλαγή 585.000 μουσουλμάνων, που αναχωρούσαν για την Τουρκία, με 1.300.000 χριστιανούς ορθοδόξους που προσέφευγαν στην Ελλάδα.**

² για τυχόν αναφορά στο πλαίσιο των βαλκανικών Πολέμων (βλ. Φεντερασιόν), ας αφαιρεθεί ένα μόριο.

1. ☒ Ούλοφ Πάλμε & Επάφου & Χρυσίππου 1, Ζωγράφου,
☎ 210 74 88 030
2. ☒ Φανερωμένης 13, Χολαργός,
☎ 210 65 36 551
www.en-dynamei.gr

- Η ανταλλαγή θα ίσχυε τόσο γι' αυτούς που παρέμεναν στις εστίες τους, όσο και εκείνους που είχαν ήδη καταφύγει στην ομόθρησκη χώρα. Μάλιστα, η ανταλλαγή ίσχυσε αναδρομικά για όλες τις μετακινήσεις που έγιναν από τη μέρα που κηρύχθηκε ο Α' Βαλκανικός πόλεμος (18 Οκτωβρίου 1912).
- Από την ανταλλαγή εξαιρέθηκαν οι Έλληνες ορθόδοξοι της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου και οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.
- Οι ανταλλάξιμοι, σύμφωνα με τη Σύμβαση ανταλλαγής: Θα απέβαλλαν την παλιά ιθαγένεια και θα αποκτούσαν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία θα εγκαθίσταντο. Είχαν δικαίωμα να μεταφέρουν την κινητή περιουσία τους. Είχαν δικαίωμα να πάρουν από το κράτος στο οποίο μετανάστευαν ως αποζημίωση περιουσία ίσης αξίας με την ακίνητη περιουσία που εγκατέλειπαν φεύγοντας. Θα διευκολύνονταν στη μετακίνησή τους από τη Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής., η οποία ιδρύθηκε με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης, με έδρα την Κωνσταντινούπολη. [Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξίμων.]
- Η συμφωνία αυτή για ανταλλαγή πληθυσμών διέφερε από τις προηγούμενες. Καθιέρωνε για πρώτη φορά τη μαζική μετακίνηση πληθυσμών και είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα, ενώ οι μέχρι τότε συμφωνίες προέβλεπαν εθελοντική μετανάστευση κατοίκων κάποιων επίμαχων περιοχών.
- **Όπως επρόκειτο να παραδεχτεί σε μια δήλωση που έκανε ο Ελευθέριος Βενιζέλος σε επιτροπή προσφύγων μερικά χρόνια αργότερα, το 1929, (πρώτο παράθεμα, έμμεση και δευτερογενής πηγή) η ελληνοτουρκική συμφωνία της Λοζάνης δεν αφορούσε τελικά στην ανταλλαγή ελληνικών και μουσουλμανικών πληθυσμών και των περιουσιακών τους στοιχείων, αλλά αποσκοπούσε πρωτίστως στην απέλαση του μουσουλμανικού πληθυσμού από την Ελλάδα μετά την εκδίωξη των Ελλήνων από την Τουρκία.**

β. τους λόγους, για τους οποίους ο Ε. Βενιζέλος αποδέχθηκε τη συγκεκριμένη Σύμβαση.

[Όταν έγινε γνωστή η υπογραφή της Σύμβασης και οι όροι της, οι πρόσφυγες αντέδρασαν έντονα. Σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας συγκρότησαν συλλαλητήρια, διατρανώνοντας την απόφασή τους να εμποδίσουν την εφαρμογή της.]

- Η πραγματικότητα όμως, όπως είχε διαμορφωθεί μετά την έξοδο χιλιάδων Ελλήνων από τις πατρογονικές εστίες τους και την άρνηση της Τουρκίας να δεχτεί την επιστροφή τους, ανάγκασε την ελληνική αντιπροσωπεία να συμφωνήσει.
- **Ο Βενιζέλος, σύμφωνα με το δεύτερο παράθεμα (έμμεση δευτερογενής πηγή), φαίνεται ότι είχε αποδεχτεί αρχικά την εθελοντική ανταλλαγή πληθυσμών, ήδη από το 1914 με την Τουρκία και το 1919 με τη Βουλγαρία και, εν συνεχεία, την υποχρεωτική ανταλλαγή του 1923 με την Τουρκία, κυρίως για να αποτρέψει την εκδίωξη και εξόντωση ελληνικών πληθυσμών, μια έκβαση ακόμη πιο επιζήμια από την ανταλλαγή τους, που όμως θα εξασφάλιζε την επιβίωσή τους. Ενδεικτική ως προς αυτό είναι η αναφορά του Γ. Μαυρογορδάτου στο δεύτερο κείμενο, ότι δηλαδή το φθινόπωρο του 1922 ήταν η Ελλάδα εκείνη που επιδίωκε την υποχρεωτική ανταλλαγή, καθώς οι ελληνικοί πληθυσμοί είχαν ήδη εγκαταλείψει την Τουρκία, ενώ μισό εκατομμύριο μουσουλμάνοι παρέμεναν ακόμη στο ελληνικό έδαφος και θα ήταν αδύνατο να εκδιωχθούν δίχως συμφωνία υποχρεωτικής ανταλλαγής με την γείτονα. Ο Βενιζέλος μάλιστα προσέβλεπε στην αποκατάσταση των ελληνορθόδοξων προσφύγων στις περιοχές όπου θα εγκαταλείπονταν από τους μουσουλμάνους, με την αξιοποίηση των περιουσιών τους.**
- **Επιπλέον, προς επίρρωση του παραπάνω αναφέρεται και το περιεχόμενο του τηλεγραφήματος της 13^{ης} Οκτωβρίου του Βενιζέλου προς τον ειδικά εντεταλμένο επίτροπο της ΚτΕ, Φρ. Νάνσεν, σχετικά με την ανάγκη παροχής βοήθειας προς τους πρόσφυγες. Εκεί (άμεση, πρωτογενής πηγή), ο Βενιζέλος τονίζει ότι ο υπουργός των Εσωτερικών της Τουρκίας είχε δηλώσει περί τα τέλη Σεπτεμβρίου / αρχές Οκτώβρη, ότι οι Τούρκοι είχαν αποφασίσει «να μην ανεχθούν στο εξής την παρουσία των Ελλήνων στα οθωμανικά εδάφη» και ότι σκόπευε να προτείνει στην συνδιάσκεψη στη Λωζάννη την υποχρεωτική ανταλλαγή των πληθυσμών. Ο Βενιζέλος τόνιζε ότι ο χειμώνας που πλησίαζε θα καθιστούσε ακόμη δυσχερέστερη την κατάσταση των προσφύγων και θα δυσκόλευε τον ανεφοδιασμό τους με τα απαραίτητα. Λόγω αυτών ο Βενιζέλος ζητούσε τη λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων, προκειμένου να ξεκινήσει η μετακίνηση των πληθυσμών πριν από την οριστική υπογραφή της ειρήνης, όπως και έγινε.**
- Εξάλλου η υπογραφή της Σύμβασης υποβοηθούσε τις βλέψεις των ηγετών των δυο χωρών (Βενιζέλου και Κεμάλ) για τη διασφάλιση και αναγνώριση των συνόρων τους, την επίτευξη ομοιογένειας και την απρόσκοπτη ενασχόληση με την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη. Σύμφωνη ήταν και η Κοινωνία των Εθνών.
[Οι πρόσφυγες έμειναν με την πικρία ότι το δίκαιο και τα συμφέρότά τους θυσιάστηκαν στο βωμό των συμφερόντων του ελληνικού κράτους.]

1. ☒ Ούλοφ Πάλμε & Επάφου & Χρυσίππου 1, Ζωγράφου,
☎ 210 74 88 030
2. ☒ Φανερωμένης 13, Χολαργός,
☎ 210 65 36 551
www.en-dynamei.gr

ΘΕΜΑ Δ1. Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:
α. στο πρόβλημα των τσιφλικιών, που δημιουργήθηκε με την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος (1881).

- Η διεύρυνση του ελληνικού κράτους με τα Επτάνησα (1864), την Άρτα και τη Θεσσαλία (1881) έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της μεγάλης ιδιοκτησίας, **με επίκεντρο τις νεοαποκτηθείσες περιοχές της Άρτας και Θεσσαλίας**. Τα «τσιφλίκια» της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού οι οποίοι, πέρα από το γεγονός ότι διατήρησαν τον αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων, άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή του σιταριού. Επιδίωξαν δηλαδή την επιβολή υψηλών δασμών στο εισαγόμενο από τη Ρωσία σιτάρι, ώστε να μπορούν να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο, προκαλώντας μάλιστα μερικές φορές και τεχνητές ελλείψεις. **Έτσι, κατά την περίοδο 1881-1895 τα τσιφλίκια της Θεσσαλίας και της Άρτας αποτέλεσαν μείζον κοινωνικό και πολιτικό πρόβλημα για την Ελλάδα. Ως τότε, σύμφωνα με τον Βεργόπουλο (πρώτο κείμενο, έμμεση και δευτερογενής πηγή), το ελληνικό κράτος είχε εργασθεί μεθοδικά για την αποτροπή του κινδύνου δημιουργίας μεγάλης γαιοκτησίας (πράγμα που είχε πετύχει και με την μεταρρύθμιση 1870-1). Είχε επίσης εναντιωθεί στον κολλητικό τρόπο καλλιέργειας και είχε ευνοήσει, στον αντίποδα, τη μικρή ιδιοκτησία και την οικογενειακή παραγωγή, γεγονός που εναρμονιζόταν και με τις συνθήκες που διαμορφώνονταν διεθνώς εκείνη την εποχή.**

β. στη στάση που τήρησαν οι ελληνικές κυβερνήσεις απέναντι στο πρόβλημα αυτό από το 1881 έως και το 1907.

- **Η κυβέρνηση του Χαρίλαου Τρικούπη ωστόσο, ευνόησε τη συγκρότηση μεγάλης γαιοκτησίας** στα εδάφη της Θεσσαλίας, υποστηρίζοντας τους μεγαλογαιοκτήμονες, **κυρίως επειδή οι τσιφλικούχοι στις περιοχές αυτές ήταν οι πλούσιοι Έλληνες χρηματιστές της διασποράς. Ο Τρικούπης, όπως σχολιάζει ο Βεργόπουλος, υποχρεώθηκε να καλύψει πλήρως την τσιφλικοποίηση της Θεσσαλίας από τους πλούσιους ομογενείς, τόσο από νομική και δικαστική άποψη, όσο και από άποψη οικονομικής πολιτικής, λόγω της ταυτότητας των νέων ιδιοκτητών των κτημάτων.**
- **Αντιθέτως, οι Δηλιγιαννικοί προσπάθησαν, χωρίς τελικά να το κατορθώσουν, να χορηγήσουν γη στους αγρότες και έλαβαν κάποια μέτρα για τη βελτίωση της θέσης τους. Πιο συγκεκριμένα, ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης αμέσως μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας είχε καταθέσει νομοσχέδια για τη χορήγηση γης στους αγρότες, για τη δημιουργία ταμείων αγροτικής πίστης και για τη ρύθμιση της σχέσης μεταξύ τσιφλικάδων και αγροτών, χωρίς τελικά να πετύχει τους σκοπούς του, αφού προσέκρουαν στην αντίσταση των μεγαλογαιοκτημόνων και των Τρικουπικών, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από τον Gunnar Hering στο δεύτερο κείμενο (έμμεση, δευτερογενής πηγή).**
- **Προχωρώντας ακόμη παραπέρα, με το νόμο ΒΧΗ της 9^{ης} Ιουλίου του 1899, «Περί εξώσεως δυστροπούντων ενοικιαστών», η συντηρητική κυβέρνηση Θεοτόκη, παραχώρησε στους τσιφλικούχους ένα ισχυρό εργαλείο άσκησης πίεσης και ελέγχου έναντι των κολίγων.**
- **Πάντως, οι πρακτικές αιτίες των τσιφλικούχων στη Θεσσαλία δημιούργησαν εντάσεις και συνεχείς κοινωνικές συγκρούσεις, που οδήγησαν την επόμενη κυβέρνηση του Θεοτόκη, λόγω και της ενίσχυσης των κολίγων και των υποστηρικτών τους, να καταθέσει το 1906 και τελικά να ψηφίσει το 1907 νόμους, οι οποίοι επέτρεπαν στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση να απαλλοτριώνει μεγάλες ιδιοκτησίες ώστε να μπορεί να τις διανέμει σε ακτήμονες. Ο στόχος της κυβέρνησης ήταν να δοθεί μια «συμβιβαστική λύση», κατά το σχόλιο του συντάκτη του τρίτου κειμένου, με τον περιορισμό των δικαιωμάτων (έμμεση, δευτερογενής πηγή), αλλά, ταυτόχρονα, προκάλεσε την αντίδραση των γαιοκτημόνων και τελικά εγκαταλείφθηκε, σύμφωνα με τον Σ. Περμεζά.**

[Η εφαρμογή της Νομοθεσίας αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση και οι τριβές που προκλήθηκαν προκάλεσαν συγκρούσεις, η πιο σημαντική από τις οποίες έγινε στο χωριό Κυελέρ (1910). Οι εξελίξεις προχώρησαν αργά μέχρι το τέλος των Βαλκανικών πολέμων (1913), οπότε το ζήτημα έγινε πιο περίπλοκο, καθώς μέσα στα νέα όρια της χώρας υπήρχαν πλέον και μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων.]